

КУШНІР С. М.,кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з адміністративно-
господарської частини*(Запорізький національний університет)*

УДК 342.9

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Стаття присвячена визначенню сутності правової категорії «державний контроль у сфері вищої освіти». На підставі аналізу історіографії дослідження засад державного контролю, розгляду законодавчих дефініцій «контроль» і «державний контроль», співвідношення контролю з іншими правовими категоріями та поняттями серед властивостей державного контролю автором окреслено такі: державний контроль є складником соціального контролю й державної діяльності, виявом його функції; характеризується спеціальним суб'єктом здійснення – спеціально уповноважені державні органи (посадові особи); має постійну основу та державно-владну природу; передбачає оперативне втручання уповноважених державних органів у діяльність об'єктів і можливість застосування заходів примусу в разі виявлення порушень законодавства. Визначивши сутність і призначення державного контролю, проаналізувавши його властивості, автор сформулював дефініцію «державний контроль у сфері вищої освіти».

Ключові слова: *контроль, державний контроль, правова категорія, вища освіта.*

Статья посвящена определению сущности правовой категории «государственный контроль в сфере высшего образования». На основании анализа историографии исследования основ государственного контроля, рассмотрения законодательных дефиниций «контроль» и «государственный контроль», соотношения контроля с другими правовыми категориями и понятиями среди свойств государственного контроля автором обозначены следующие: государственный контроль является составной частью социального контроля и государственной деятельности, проявлением его функции; характеризуется специальным субъектом осуществления – специально уполномоченные государственные органы (должностные лица); имеет постоянную основу и государственно-властную природу; предусматривает оперативное вмешательство уполномоченных государственных органов в деятельность объектов и возможность применения мер принуждения в случае выявления нарушений законодательства. Определив сущность и назначение государственного контроля, проанализировав его свойства, автор сформулировал дефиницию «государственный контроль в сфере высшего образования».

Ключевые слова: *контроль, государственный контроль, правовая категория, высшее образование.*

The article is devoted to the definition of the essence of the legal category “state control in the sphere of higher education”. Based on the analysis of the historiography of the study of the foundations of state control, the examination of legislative definitions of “control” and “state control”, the correlation of control with other legal

categories and concepts, the author outlines the following among the properties of state control: state control is a composite social control and an integral part of state activity, The manifestation of its function; is characterized by a special subject of implementation – specially authorized state bodies (officials); has a permanent basis and state-imperious nature; provides for prompt intervention of authorized state bodies in the activities of facilities and the possibility of using coercive measures in case of violations of legislation. Having determined the essence and purpose of state control, having analyzed its properties, the author formulated the definition of “state control in the sphere of higher education”.

Key words: *control, state control, category, philosophy, sociology, public administration.*

Вступ. У площині визначення правової сутності категорії «державний контроль» важливим є узагальнення законотворчої практики щодо, так би мовити, легальних конструкцій указанного терміна. Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року, контроль розуміється як «безпосереднє або опосередковане володіння частиною в юридичній особі, одноосібне або разом з іншими особами, що презентує еквівалент 50 чи більше відсотків статутного капіталу або голосів юридичної особи, або можливість справляти вирішальний вплив на управління, або діяльність юридичної особи на основі угоди або будь-яким іншим чином» [1]. Як слушно вказує П.С. Лютіков, у цьому Законі контроль не розглядається з погляду функції управління й водночас не є категорією адміністративного права загалом. У цьому випадку мова йде про контроль як характеристику обсягу права власності чи володіння юридичною особою, тобто контроль у тексті цього Закону є правовою категорією в рамках господарського й корпоративного права [2, с. 11].

Натомість Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20 лютого 2003 року визначає державний експортний контроль як комплекс заходів із контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, та іншими державними органами з метою забезпечення захисту інтересів національної безпеки й відповідно до міжнародних зобов'язань України [3]. Указане визначення контрольної діяльності у відповідній галузі також має низку недоліків, оскільки воно фактично не передбачає перманентних ознак контролю в цій сфері відносин.

У свою чергу, загалом досить змістовне визначення державного контролю закріплено в Законі України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18 травня 2017 року. Відповідно до цього акта, державний контроль – це діяльність компетентного органу, його територіальних органів, державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів, помічників державного ветеринарного інспектора й уповноважених осіб, що здійснюється з метою перевірки відповідності діяльності операторів ринку вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також усунення наслідків невідповідності й притягнення до відповідальності за порушення відповідних вимог. Державний контроль включає також діяльність щодо перевірки відповідності законодавству про побічні продукти тваринного походження під час увезення (пересилання) таких продуктів на митну територію України [4].

На рівні підзаконних актів також відмічається не дуже усталена практика щодо формулювання відповідної дефініції. Зокрема, в адміністративно-правовій літературі наголошується на помилковості підходу законодавця до визначення правової дефініції «контроль» із його свідомим ототожненням із дефініцією «нагляд» або ж його зведення до певної системи нормативів, певного встановленого порядку чи режиму роботи. Наприклад, контрольні дії таких органів, як санітарно-епідеміологічні служби, пожежних інспекцій, називають «наг-

лядом». Незважаючи на наявність у них усіх ознак саме контролюючого органу, наведене ставлення закріплено навіть у назві цих органів – органи пожежного нагляду, органи санітарно-епідеміологічного нагляду тощо [2, с. 13; 5, с. 7]. Саме така термінологічна неузгодженість призводить до того, що іноді близькі за завданнями та формами діяльності контролюючі органи мають різну назву такої діяльності [2, с. 15; 6, с. 457; 7, с. 224].

Якщо вести мову про сферу вищої освіти як об'єкт державного контролю, то, як впливає з положень ст. 77 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, освітнє законодавство в питаннях правових засад державного контролю спирається на термінологічну базу, закріплену в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 7 квітня 2007 року, відповідно до якого державний контроль також ототожнюється з державним наглядом. Зокрема, «державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища» [8].

До речі, подібне ототожнення двох неоднакових за змістом термінів допускається в доволі значному переліку нормативно-правових актів у сфері освіти (наприклад, у вже згаданому Законі України «Про вищу освіту», Законі України «Про освіту», Положенні про Державну інспекцію навчальних закладів України, Порядку державного інспектування навчальних закладів тощо). Як уже було підкреслено, вказаний підхід законодавця є помилковим, оскільки співвідносити поняття «контроль» і «нагляд», які хоча і є близькими за значенням, однак не є тотожними, не видається правильним, на чому автор наголосить більш детально далі в дослідженні.

Отже, в чинному законодавстві України, в тому числі й тому, що регулює відносини в галузі вищої освіти, існує розмаїття дефініцій державного контролю, що зумовлено специфікою тої чи іншої сфери. При цьому таке розмаїття аж ніяк не говорить про якість, змістову наближеність і логічність нормативного матеріалу, оскільки наявні визначення в більшості згаданих законах і підзаконних нормативно-правових актах фактично нівелюють правову сутність державного контролю і створюють термінологічну неузгодженість, що істотно зменшує ефективність правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Якщо вести мову про наукову та публіцистичну юридичну літературу, то варто підкреслити, що проблематика контролю завжди привертала увагу вчених-юристів і, зокрема, вчених-адміністративістів у різні історичні періоди, оскільки унікальність такого явища, як державний контроль, зумовлює підвищену увагу до вивчення його потенціалу.

Постановка завдання. У зв'язку з цим спробуємо дослідити й узагальнити наукові здобутки в царині державного контролю як правової категорії в адміністративно-правовій літературі в ретроспективі з визначенням сучасних і майбутніх тенденцій наукових пошуків у цій сфері.

Результати дослідження. Як слушно зауважує П.Д. Матвієнко, у дореволюційний період контроль розглядався переважно як спосіб забезпечення законності в державному управлінні [9, с. 32]. Саме в цей період у правовій доктрині переважав суто теоретичний підхід до проблематики контролю, «держава лише декларувала існування інституту контролю за сферою державного управління, ... не роблячи при цьому нічого для того, щоб зазначені інститути, в т. ч. контролю, почали реально функціонувати» [10, с. 275]. На думку П.Д. Матвієнка, у вказаний період спостерігалось ґрунтовне дослідження інституту контролю без упровадження теоретичних розробок у правотворчість і правозастосування, хоча саме в цей період розроблено концепцію законності в державному управлінні, систему способів її забезпечення [9, с. 32–33]. Варто також акцентувати увагу на тому, що в дореволюційній адміністративно-правовій науці контроль розглядався передусім як «каральний» механізм

впливу на підконтрольний об'єкт, і, на жаль, ця тенденція досить довго була характерною і для подальших етапів розвитку та формування адміністративно-правової доктрини.

На жаль, у 20–30-ті роки ХХ століття достатньої уваги з боку вчених-адміністративістів до засад державного контролю як засобу законності не приділялось. Більше того, в цей період більшість робіт, присвячених способам забезпечення законності в державному управлінні, мала яскраво виражений ідеолого-агітаційний характер і була слабким науково-теоретичним фундаментом [10, с. 298; 11, с. 48]. Фактично окремі аспекти дослідження контрольної діяльності можна знайти лише в роботах В.Л. Кобалевського, котрий приділив державному контролю свою увагу під час розгляду участі органів робітничо-селянської інспекції у справі охорони революційної законності, що, на його думку, і були основними суб'єктами, які здійснювали контрольні заходи. Можна стверджувати, що В.Л. Кобалевський визнавав не тільки й не скільки карально-репресивну модель державного контролю, а наголошував на тому, що контроль полягає й в аналітичній роботі, виявленні помилок під час діяльності підконтрольного об'єкта та формулюванні шляхів вирішення наявних відхилень від правильної й регламентованої роботи державного апарату. Отже, незважаючи на той факт, що з причин надмірної ідеологізації радянської адміністративно-правової науки «зазначений етап доктринального дослідження державного контролю можна охарактеризувати як певний крок назад на шляху наукового осмислення феномену державного контролю» [12, с. 45], деякі наукові здобутки в цей період, сформульовані окремими вченими, стали теоретичною базою для дослідження потенціалу державного контролю не тільки як діяльності, спрямованої на виявлення порушень і притягнення до відповідальності винних осіб, а і як способу підвищення ефективності роботи публічної адміністрації за рахунок аналізу причин виникнення порушень із подальшим формулюванням пропозицій щодо їх усунення.

Як зауважують Т.О. Коломоєць і П.Д. Матвієнко, починаючи з 40-х років ХХ століття у вітчизняній правовій доктрині констатується багатобічний характер контролю, який здійснювався в кількох напрямках (за правильністю формування апарату управління, підбору та розстановки кадрів, за дотриманням вимог щодо впровадження наукової організації управлінської діяльності, підвищення кваліфікації кадрів, за виконанням вимог законності й державної дисципліни, за законністю актів управління, за дотриманням порядку, форми та методів здійснення управлінської діяльності). Окрім того, як слушно зазначає І.С. Гриценко, на основі узагальненого аналізу доктринальних джерел відповідного періоду контроль визначається як діяльність державних органів і громадських організацій, спрямована на те, щоб підконтрольні об'єкти дотримувалися, не порушували законів і приписів вищих ланок системи управління, виокремлюються його ознаки, хоча й невичерпний перелік, серед яких – систематичність, інформативний зв'язок, цілеспрямованість, у тому числі й щодо доцільності прийняття управлінських рішень і дій тощо, а також здійснюються спроби стосовно можливого класифікаційного поділу контролю на види, серед яких – загальний, спеціальний, внутрішній, зовнішній, попередній, наступний, позавідомчий, відомчий, громадський тощо (наприклад, роботи С.С. Студенікіна, В.М. Горшенєва, І.Б. Шахова, О.С. Луньова, Н.Г. Салішевої, М.С. Студенікіної, О.В. Шоріної та ін.) [9; 10, с. 30–308].

Варто підкреслити, що наприкінці 60-х років минулого століття з'являються перші вузькоспеціалізовані наукові дослідження засад державного контролю в різних сферах публічного адміністрування (в промисловості, у сфері фінансів, транспорту, сфері капітального будівництва, освіти тощо), що стало відправною точкою для подальшого розвитку наукових тенденцій у полі дослідження засад державного контролю з окресленням специфіки організаційного-правового механізму контрольної діяльності залежно від родового об'єкта контролю.

Отже, підсумовуючи викладене, варто зазначити, що вказаний так званий радянський період розвитку адміністративно-правової науки (40–80 роки ХХ століття) ознаменувався суттєвими зрушеннями у сфері доктринального дослідження питань державного контролю. Учені-адміністративісти цього періоду розглядали державний контроль переважно як засіб забезпечення законності, функцію державного управління, правову форму діяльності держави тощо. Теоретичні моделі організаційно-правового механізму державного контролю,

сформовані в цей період, стали фундаментальною базою для подальших досліджень у цій сфері, а деякі науковими аксіомами й не піддаються сумнівам і науковим дискусіям і донині (зокрема такі ознаки контролю, як багатогранність, цілеспрямованість, втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта, постійний і систематичний характер тощо).

Сучасний етап історіографії дослідження державного контролю (з 90 років і до сьогодні) на початкових його стадіях ознаменувався суттєвою зміною акцентів у поглядах учених-адміністративістів на сутність і призначення державного управління, його функцій, форм і методів. Представники науки адміністративного права намагались створити теоретичний фундамент системи публічного адміністрування, налаштованої вже на модель ринкових відносин, і змінити пріоритети в механізмі правового регулювання публічно-правових відносин. Указані тенденції, врешті-решт, вилились у формування нової концепції науки адміністративного права – так званої «людиноцентристської» концепції, головним ідеологом якої на зламі тисячоліть став В.Б. Авер'янов, котрий підкреслював, що на сучасному етапі українського державотворення необхідність оновлення адміністративно-правової доктрини зумовлена пошуком адекватних відповідей на певні «виклики часу», що виникли перед адміністративним правом у нових політичних і соціально-економічних умовах розвитку України [13, с. 155]. Оновлене адміністративне право має бути орієнтоване на забезпечення максимально ефективною реалізації прав та інтересів людини та їх ефективний захист, тоді як сьогодні вітчизняне адміністративне право орієнтоване передусім на задоволення потреб держави [13, с. 155; 14, с. 69].

Такий розвиток і трансформаційні процеси адміністративно-правової науки вимагали якісно нових, зорієнтованих на утвердження принципу верховенства права підходів до дослідження проблематики фактично всіх інститутів публічного адміністрування, в тому числі і його функцій, форм і методів. Як наслідок, починають з'являтися наукові положення, новизна яких виявлялася не тільки у спробі їх авторів відійти від частини постулатів так званої радянської теорії державного контролю, а й навіть поставити під сумнів важливість контрольної функції держави загалом. Зокрема, як доречно підкреслювала О.Ф. Андришко, на початку законодавчого закріплення різних форм власності в Україні, в 1990-х роках, контроль як одна з важливих функцій державного управління взагалі заперечувався, а застосування демократичних принципів у державному управлінні дехто намагався тлумачити як вседозволеність [15, с. 14].

Аналіз сучасного періоду генези дослідження державного контролю в адміністративно-правовій доктрині доводить, що нові практичні проблеми управлінських відносин, які виникли після розпаду СРСР, довели потребу перегляду завдань державного контролю, форм і методів його здійснення. В аспекті оновлення адміністративно-правової доктрини відбувся змістовний перегляд сутності, призначення та завдань державного контролю. Основними сучасними тенденціями в дослідженні проблематики державного контролю стали розгляд контролю як багатоаспектного, комплексного явища (функції публічного адміністрування, його форми, методу, принципу публічного адміністрування тощо) і спеціалізація наукових досліджень із деталізацією організаційно-правових засад державного контролю в різних сферах публічного адміністрування, зокрема таких як сільське господарство, митна справа, освіта й наука, місцеве самоврядування, безпека дорожнього руху, господарська та підприємницька діяльність, економічна конкуренція, сфера спеціального водокористування, нотаріальна діяльність, автомобільні перевезення, судноплавство, зв'язок, атомна енергетика, чорна металургія, нафтогазовий сектор, паливно-енергетичний комплекс, будівництво, економіка загалом (наприклад, роботи Д.О. Бакая, О.Г. Бондаря, І.Б. Гончаренко, А.Л. Деркача, Р.О. Ємця, А.П. Калініченка, Н.В. Карнарук, Т.В. Корневої, М.Ю. Кравчук, В.І. Курила, М.Н. Курка, П.Д. Матвієнка, А.В. Матвійчука, С.М. Міщанюка, П.С. Лютікова, В.О. Невадовського, А.М. Новицького, В.О. Ромаської, А.Є. Рубана, Н.О. Трегубець, О.А. Смоляра, А.О. Собакаря, В.І. Опацького, І.С. Орехової, П.М. Чистякова та ін.).

Як було вказано вище, спеціалізація наукових досліджень у царині державного контролю не оминула й сферу вищої освіти. При цьому, як правило, у працях вітчизняних уче-

них-адміністративістів (наприклад, Є.А. Огаренко, В.І. Опацький, Є.М. Хриков, Л.В. Голівій, В.М. Савіщенко, Н.Л. Губерська та ін.) державний контроль у сфері вищої освіти розглядається як комплексна категорія, що охоплює різні сфери та напрями діяльності вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) та інших суб'єктів освітнього процесу. Разом із тим у більшості джерел вплив контрольних повноважень зводиться лише до діяльності ВНЗ щодо надання окремих освітніх послуг, а інші суб'єкти і процеси в цій сфері залишаються поза увагою дослідників. Зокрема, питання підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО), що належать до повноважень Українського центру оцінювання якості освіти як спеціально уповноваженої державної установи, яка здійснює ЗНО, нині не було в полі зору наукових досліджень саме як об'єкт державного контролю. Не досить ґрунтовно досліджувались й аспекти контрольної-наглядової діяльності засновників вищого навчального закладу, лише в окремих роботах (наприклад, О.Ю. Меліхової та ін.) вивчалось питання державного контролю під час процедури здобуття наукового ступеня доктора філософії (який одночасно, відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», є ступенем вищої освіти й першим науковим ступенем) і доктора наук (другий науковий ступінь). Іншими словами, контрольні-наглядові відносини у сфері вищої освіти потребують подальшого поглибленого дослідження.

Повертаючись до питання встановлення змісту правової категорії «державний контроль», варто зауважити, що відповідь на нього є неможливою без здійснення класифікації державного контролю за різноманітними критеріями, оскільки класифікаційний розподіл дає змогу розглянути досліджуване явище чи процес як певну систему, встановити її складові елементи і зв'язки внутрішнього та зовнішнього характеру, вресіті-решті, виявити всі перманентні риси явища загалом за допомогою узагальненого аналізу відповідних ознак усіх його складових елементів.

У контексті визначення змісту державного контролю як правової категорії велике значення має її співвідношення з іншими правовими поняттями й категоріями (зокрема нагляд, моніторинг, аудит, перевірка, ревізія, інспектування, облік тощо). Як слушно зазначає О.Г. Бондар, думки дослідників щодо змісту і співвідношення категорій «контроль» і «нагляд» можна поділити на три групи: 1) поняття «контроль» і «нагляд» тотожні (Б.А. Борьян, І.П. Ільїнський, М.В. Руденко та ін.); 2) нагляд є різновидом контролю (О.В. Головкін, П.Т. Василенков, О.Ю. Піддубний, В.С. Симов'ян, М.С. Студенікіна); 3) контроль і нагляд – самостійні форми юридичної діяльності (В.П. Беляєв, А.В. Денисова, О.В. Кацуба, Л.І. Сопільник, В.М. Тюн) [16, с. 32].

На нашу думку, контроль усе ж таки доцільно відрізнити від нагляду, хоча вони дійсно мають низку однакових рис. Про їх спільні риси може говорити їх однакове розуміння в загальному розумінні. Контроль і нагляд мають спільну мету – забезпечення законності й дисципліни в публічному адмініструванні, можуть здійснюватись в однакових формах. Проте державний контроль, на відміну від нагляду, є повсякденним, безперервним, здійснюється як органами законодавчої, виконавчої влади, судами, так і численними спеціально утвореними для цього контролюючими органами. Головне, що відрізняє його від нагляду, – це те, що контролюючий орган має право втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта (іноді аж до підміни собою керівного органу цього об'єкта), а також те, що контролюючі органи мають право самостійно притягувати винних осіб до юридичної відповідальності [2, с. 29].

У свою чергу, моніторинг, відповідно до словниково-довідникової літератури, визначається як безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату [17, с. 538]. Як слушно зазначає О.Ф. Андрійко, моніторинг варто розглядати як різновид контролю, його певну форму, що порівняно з наглядом за наслідками впливу можна зарахувати до його пасивної форми [6, с. 433].

Помилковим є ототожнення контролю та обліку. Облік – це засвідчення, встановлення наявності з'ясування кількості чого-небудь; реєстрація людей із занесенням у відповідні списки для їх використання де-небудь, з'ясування їх наявності, переміщення тощо; система

реєстрації процесів якої-небудь діяльності в її кількісному та якісному виявах з метою спрямування контролю [17, с. 641]. Видається, що облік є формою державного контролю, який здійснюється під час попереднього контролю. Також контроль є більш широким поняттям, ніж інспектування, яке також, як і облік, є видом, формою, методом контрольної діяльності. Невиправданим є асоціювання державного контролю й аудиту, оскільки останній за своєю природою та сутністю є протилежним державному контролю, тому що не передбачає оперативного втручання в діяльність об'єкта, а також застосування примусових заходів (у тому числі санкцій) у випадках виявлення порушень законодавства.

Як зазначає П.С. Лютиков, установленню співвідношення термінів «контроль» і «ревізія» вчені-юристи приділяли увагу ще наприкінці XIX – на початку XX століть. Учені-адміністративісти того часу вбачали відмінність контролю від ревізії в тому, що контроль має суспільний характер нагляду за тим, що здійснюється, тоді як ревізія має справу з фактом, який уже здійснився; контроль має своїм об'єктом динаміку, спостерігає факти і їх рух, а ревізія розглядає статичку, досліджує результати дій та аналізує факти, що здійснилися, з погляду законності й доцільності [2, с. 31; 18, с. 40]. На нашу переконливу думку, ревізія є формою державного контролю, що підтверджується аналізом чинного законодавства і практики його застосування.

Висновки. Отже, аналіз вказаного співвідношення дає підстави припустити, що контроль є родовим поняттям щодо вищезгаданих суміжних понять (нагляд, моніторинг, аудит, перевірка, ревізія, інспектування, облік тощо), яке охоплює їх як певні форми, методи чи окремі різновиди.

Отже, на підставі аналізу історіографії дослідження засад державного контролю, розгляду законодавчих дефініцій «контроль» і «державний контроль», співвідношення контролю з іншими правовими категоріями та поняттями й узагальненого огляду класифікацій державного контролю серед властивостей державного контролю можна окреслити такі: державний контроль є складником соціального контролю та державної діяльності, виявом його функції; характеризується спеціальним суб'єктом здійснення – спеціально уповноважені державні органи (посадові особи); має постійну основу й державно-владну природу; передбачає оперативне втручання уповноважених державних органів у діяльність об'єктів і можливість застосування заходів примусу в разі виявлення порушень законодавства.

Визначивши сутність і призначення державного контролю, проаналізувавши його властивості, можна дійти висновку, що, у свою чергу, державний контроль у сфері вищої освіти як правова категорія – це об'єктивно зумовлена діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що здійснюється на постійній основі, передбачає оперативне втручання уповноважених державних органів у діяльність підконтрольних об'єктів (закладів вищої освіти), полягає у спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта, в отриманні об'єктивної та достовірної інформації про стан законності й дисципліни в ньому, застосуванні заходів щодо запобігання порушенням законодавства й усунення їх, виявленні причин та умов, що сприяли порушенням правових норм, наданні підконтрольним структурам організаційної та правової допомоги, у разі необхідності – застосуванні заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні норм чинного законодавства, в тому числі й освітнього, виявленні фактичного стану справ у сфері вищої освіти, наданні об'єктивної інформації про стан суспільних відносин у цій сфері тощо.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
2. Коломоець Т.О. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект : [монографія] / Т.О. Коломоець, П.С. Лютиков. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2009. – 216 с.
3. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20 лютого 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/549-15>.

4. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин : Закон України від 18 травня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2042-19>.
5. Гарашук В.М. Контроль і нагляд у державному управлінні : [навчальний посібник] / В.М. Гарашук. – Х. : Національна юридична академія України, 1999. – 55 с.
6. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
7. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. проф. В.Б. Авер'янова. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 7 квітня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
9. Коломоець Т.О. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права України : [монографія] / Т.О. Коломоець, П.Д. Матвієнко. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 256 с.
10. Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : [монографія] / І.С. Гриценко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 335 с.
11. Лютіков П.С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / П.С. Лютіков. – Запоріжжя, 2009. – 212 с.
12. Лютіков П.С. Генезис дослідження у вітчизняній доктрині адміністративного права державного контролю у галузі чорної металургії / П.С. Лютіков // Митна справа. – 2008. – № 3. – Частина 2. – С. 43–50.
13. Принцип верховенства права: Проблеми теорії та практики : у 2 кн. / за заг. ред. Ю.С. Шемчушенка. – К. : Конус-Ю, 2008. – Кн. 2 : Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві / відп. ред. В.Б. Авер'янов. – 2008. – 314 с.
14. Лютіков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права: переосмислення ролі у світлі модернізації галузі адміністративного права та перегляду її предмету / П.С. Лютіков // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Юридичні науки». – 2010. – № 2. – С. 69–76.
15. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади / О.Ф. Андрійко. – К. : Наукова думка, 2004. – 302 с.
16. Бондар О.Г. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.06; 12.00.07 / О.Г. Бондар. – Запоріжжя, 2014. – 505 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і головн. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
18. Гарашук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні / В.М. Гарашук ; худож. оформлювач О. Агеев. – Х. : Фоліо, 2002. – 176 с.

